

Крім того, значними резервами підтримки агросфери володіють місцеві бюджети, роль яких надалі буде тільки зростати. Саме тому необхідна апробація нових механізмів взаємодії держави та МСП, зокрема, підтримка самоорганізації аграрного підприємництва, яка проявляється у створенні різних гарантійних фондів, асоціацій зі збуту та переробці продукції.

Список використаних джерел:

1 Коштів на підтримку українського АПК у 2021 році закладено стільки ж, як у 2020-му. URL: <https://agropolit.com/news/18087-koshtiv-na-pidtrimku-ukrayinskogo-apk-u-2021-rotsi-zakladeno-stilki-j-yak-u-2020-mu>;

2. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» та інших законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68504;

3. Тулуш Л. Д., Радченко О. Д. Державна підтримка фермерських та селянських господарств для подолання наслідків пандемії COVID-19. URL: <https://www.ndifp.com/1483/>;

4. Внукова Н. М., Активізація розширення доступу до засобів фінансування реалізації інноваційних проєктів малого та середнього підприємництва / *Право та інновації*. 2020. № 2 (30). С. 17-23.

Заєць О. І.,

*Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, доцент*

ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Сучасний етап земельної реформи в Україні, який має бути так само комплексним, як і початок цього процесу у 1990 р., мав би передбачати реформування економічної, екологічної, державно-у-

правлінської та правотворчої сфери. На жаль, єдиного концептуального підґрунтя сучасна українська земельна реформа не має.

В той же час можна констатувати, що зазначені сфери знайшли своє закріплення в чинному законодавстві та практиці його реалізації: економічна (скасування мораторію на відчуження земель сільськогосподарського призначення, вирішення правової долі земель колективної власності, спроби консолідації земель, наділення правами власника землі об'єднані територіальні громади, передача земель державної власності сільськогосподарського призначення у власність територіальних громад, подолання рейдерства тощо), екологічна (вдосконалення правового режиму меліорованих земель та полезахисних лісосмуг тощо), державно-управлінська (вдосконалення ведення державного земельного кадастру, землеустрою, планування територій, в тому числі шляхом впровадження комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади, порядку встановлення та зміни цільового призначення земель тощо) та правотворчого (у Верховній Раді України прийнято та перебуває на розгляді більше десятка законопроектів, які стосуються регулювання земельних відносин) [1].

В той же час іноземний досвід доводить, що можливо ефективно реформувати земельних правовідносин тільки за рахунок створення належних організаційно-правових засад та чітких гарантій з боку держави шляхом перерозподілу земель, вдосконалення умов здійснення права власності на землю та землекористування, створення спеціально уповноваженого органу, без інтенсифікації з боку держави землеохоронних заходів.

Такий приклад становить земельна реформа у Шотландії, що розпочалася у 2003 році та отримала нове регулювання у зв'язку із прийняттям Закону про земельну реформу 2016 року [2]. В іноземній науковій літературі детально проаналізовано, як регулюються, використовуються та управляються землі Шотландії [3]. Особливо цікавим заходом є право купувати землю для подальшого сталого розвитку (розділ 5 цього Закону).

У Законі про розширення можливостей громади 2015 року парламент Шотландії розширив сферу дії Розділу 2 Закону про земельну реформу 2003 року, який раніше давав громадським групам право заявляти переважне право на купівлю землі у сільській місцевості, а

поширивши його на міську землю. У тому ж Законі 2015 року парламент Шотландії також надав громадам право купувати покинуту, занедбану або екологічно забруднену землю, навіть коли власник не виставляє її на продаж. Наступного року, згідно з Розділом 5 Закону про земельну реформу 2016 року, Шотландський парламент також законодавчо закріпив право надати органам громад аналогічне можливість примусово викупити будь-яку землю в Шотландії (сільській чи міській) для подальшого сталого розвитку [4].

Це право на купівлю набуло чинності в квітні 2020 року. Воно дає можливість відповідним громадським групам подати заявку на право придбання землі для подальшого сталого розвитку, в тому числі для вилову лосося, добування корисних копалин. Крім того, це нове право на купівлю дозволяє органу громади (створення якого законодавчо регулюється окремо) призначити третю сторону-покупця, яка б отримала право власності на землю, що набувається. Слід зазначити, що право на купівлю є абсолютним правом, тобто громадська група може змусити власника продати землю навіть тоді, коли він не планує її продажу [5].

Право на купівлю згідно з Розділом 5 Закону 2016 року стосується всієї землі в Шотландії, за винятком випадків, коли це земельна ділянка, що не підлягає примусовій купівлі, наприклад, будинок фізичної особи тощо. Органи громади можуть подати заявку на широке коло земель, таких як ліси, поля, водойми, громадські будинки, церкви, школи та громадські центри. Положення щодо права купувати землю для подальшого сталого розвитку (прийнятні землі, визначені типи територій та обмеження на передачу, призначення та угоди) 2020 року допомагає у виборі землі та процедурних питаннях.

Можна порівняти цей шотландський інститут земельної реформи з українським аналогом. Закон України “Про відчуження земельних ділянок, інших об’єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності” передбачає і процедурно регулює право викупу земельних ділянок та їх примусового відчуження. Але даний інститут не є заходом земельної реформи в Україні, відбувається з чітко передбачених підстав суспільної необхідності, які не обґрунтовуються як цілі сталого розвитку.

Викупу (примусовому відчуженню) підлягають тільки приватні землі, тоді як право купувати землю для подальшого сталого розвитку стосується всіх форм власності (за виключенням земель Корони), але воно має ряд видів земель, які такій купівлі не підлягають взагалі. Важливо, що органи громади повинні чітко усвідомлювати і довести, чому вони хочуть придбати саме цю землю, суттєві вигоди для своєї громади від цієї купівлі, продумати, чи існують інші способи отримати те, що потрібно їх громаді. За рішення про викуп первинно голосує вся територіальна громада, а потім його затверджують Шотландські Міністри. В українському аналозі рішення приймають тільки уповноважені органи, територіальні громади до цього не залучаються.

Зрештою, наш викуп (примусове відчуження) земель безпосередньо цілей сталого розвитку не переслідує і ними не обґрунтовується, хоча окремі підстави носять і екологічний характер (як-то для об'єктів природно-заповідного фонду).

Описані у науковій літературі перші приклади реалізації права купувати землю для подальшого сталого розвитку, зокрема, старовинних будівель Церкви Шотландії у Портобелло (Едінбург) [4], дозволили дослідникам зробити висновки про складність таких заходів, з одного боку, і, з іншого, успішність їх здійснення у цьому конкретному випадку завдяки гарно організованій компанії спеціально створеного органу громади (чого вимагає Закон) та фінансовій підтримці Уряду. Але оскільки земля разом з нерухомістю перейшла у власність громади Портобелло, поставлено питання про подальшу перспективу використання цих об'єктів для цілей сталого розвитку. Для цього громаді доведеться докласти чимало зусиль.

З позицій українських реалій цей шотландський приклад інноваційних земельно-реформаційних заходів доводить, що для досягнення поставленої мети, крім організаційних зусиль та фінансової підтримки Уряду (яка, до речі, надається індивідуалізовано), необхідний належний рівень правової свідомості і еколого-правової культури для того, щоб не тільки отримати землю у власність громади, але й надалі успішно їх використовувати для цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. <https://zemreforma.gov.ua/>
2. Land Reform (Scotland) Act 2016. // <https://www.legislation.gov.uk/asp/2016/18/contents/enacted>
3. Land Reform in Scotland: History, Law and Policy (Scotland's Land). By Malcolm Combe(Editor), Jayne Glass(Editor), Annie Tindley(Editor). Edinburgh University Press; 1st Edition (March 28, 2020). 384 p.
4. John A. Lovett & Malcolm M. Combe, The Parable of Portobello: Lessons and Questions from the First Urban Acquisition Under the Scottish Community Right-to-Buy Regime, 80 Mont. L. Rev. 211 (2019). P. 210-228.
5. <https://www.gov.scot/policies/land-reform/right-to-buy-land-to-further-sustainable-development/>

Земко А. М.,

Луцький національний технічний університет, к.ю.н., доцент кафедри права

Філюк О. С.,

Луцький національний технічний університет, асистент кафедри права

ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТА ПІДГАЛУЗІ АГРАРНОГО ПРАВА

Сільське господарство, як важливий елемент економіки України, використовує інноваційні процеси, що спрямовані на розвиток усього аграрного сектору. Повністю аргументованою є думка, що на сучасному етапі розвитку аграрних відносин актуальним серед інших є принцип забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства [1; с. 59]. Виходячи з того, що на сільське господарство покладена надважлива місія – забезпечення зростаючого населення світу продуктами харчування, а галузі виробництва – сировиною, забезпечення продовольчої та екологічної безпеки й продовольчої незалежності країни, а також беручи до уваги